

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptoriu[m] Domini Gotscalci Hollen de ordine Heremitarum sancti Augustini

Hollen, Godescalcus

Nurmberge, 1521

VD16 H 4471

Sabbata sanctifices.

urn:nbn:de:hbz:466:1-30748

A dñs mñat⁹ est nobis. Leuiti. xxvj. Si non audieritis neq; feceritis omnia mandata mea: visitabo vos velociter in egestate et ardoze ꝛc. Nota ibidem. Et sequit^r infra. Tūc placebūt terre sabbata sua cūctis diebus solitudinis ꝛc. Sicut patet in multis alijs terris desertis que iam sabbatizant. i. deserte sunt ppter hoim pctā: vtz in comitatu sterneboigēsi ꝛ pboigēsi. ꝛ sic de alijs.

Sabbata sanctifices.

Tertio peccāt ꝑtra illud ꝑceptum: q̄ tenent placita in diebus festiuis. Contra illud qđ dī extra de ferijs ca. Omnes dies dñicos a vespa in vesperū cū omī veneratiōe decernim⁹ obseruari: ꝛ ab omī illicito ope abstinere: vt mercata in eis minime fiant nec placita. Hec ibi. Clar^rius habet. xv. q. iiii. ca. Placita secularia dñicis diebus nō agant^r vel alijs ꝑcipuis festis. Sequit^r insup. Sacta synod⁹ decreuit vt nulla iudiciaria ptās licētā habeat sua aucte chřianos ad placitū trahere ꝛc. Hec ille. Et hīs patet qđ si superiores vobis mādarent interesse placitis dieb⁹ solennibus: nō tenemini obedire. Patet ex hīs qđ maxime peccant principes ꝛ barones magistrī ciuū ꝛ ciuitates: officiales ꝛ cōmunitates tenentes placita in dieb⁹ dñicis ꝛ solennib⁹. Sicut cōmuniter videm⁹ in claustris religiosoz: qđ finito sermone semp cōueniunt in festis ad placita. Possēt tñ illo die: vt dicit Hulhelm⁹ in glo. super verbo Placita. xv. q. iiii. ꝑ pace tractare: ꝛ quando causa est debiliū ꝛ miserabiliū ꝑsonaz que alio die nō possēt expediri. Sūt etiam multū rephensibiles illi qđ cauillationes faciunt in diebus festiuis in loco sacro vel in cimiterio aut in ecclesia vbi requiescunt corpora fidelū. Sic etiā peccāt cōtra illud ꝑceptum oēs iudices ꝛ prelati: qui iudicant in diebus dñicis vel festiuis. vtz extra de ferijs. ca. Dēs dies dñicos precipimus cum omni veneratione celebrari. Sequit^r. Nec aliquis ad mortē vel ad penam iudicetur. Idem dī de ferijs. ca. conquest⁹. Vbi dicit^r qđ debent iudiciales strepitus dñicis diebus quiescere: qui ob reuerentiam dei nō scitur esse statuti. Et infra. Nec processus habitus teneat nec sententia quam contin

git in huiusmodi diebus promulgari: nisi necessitas vel pietas vigeat: scilicet debiliū ꝛ miserabilium personarum: quia in operibus misericordie distinctio dierū nō est habenda. vt. lxxvj. distinctio. capi. vti nam. Idē clarius habetur. xv. q. iiii. caplo nullus episcopus. vbi dicitur. Nullus episcopus ꝛ infra posit⁹ die dñico causas iudicare presumat. Hec ibi. Idem dicitur in ca. Nullus episcoporum vel clericorum die dñico propositū cuiuscunq; caute negocium audeat vtilare: nisi hoc tñ vt deo statuta solennia peragant. Hec ibi. Sic etiā tunc peccant cōtra illud ꝑceptū iurātes. vt patet de ferijs. ca. Omnes in fine. Nec sacramenta in illis sunt prestanda: nisi ꝑ pace ꝛ alia necessitate. Glosa. super verbo necessitate scilicet ꝑ fide aut obedientia aut fama: ꝛ sic de alijs. Qui ergo talia supradicta faciunt sunt peiores iudeis qui talia nō faciunt in sabbatis eoz aut festis. Circa quod notandum qđ iudei habuerūt septē festiuitates: ꝛ de ill⁹ septē nos hēim⁹ tres. Prima vocat^r sabbatū. Hec dies fuit celebris ꝑꝑ dei bñdictionē: ꝑꝑ dei sc̄ificationē ꝛ ꝑꝑ dei q̄tationē. vtz Ge. i. vbi dī. Benedixit deus diei septimo ꝛ sanctificauit illū: ꝛ requiuit in illa die ab oī ope qđ patrauerat. Hec festiuitas intm ꝑcualuit apud hebreos qđ ignis in domib⁹ eoz non accendebat: ꝛ cibus necessari⁹ in die ꝑcedenti ꝑparabat. Lultiorib⁹ indumētis populus in die sabbati ornabatur: ꝛ a fortiori debēt hoc facere chřiani in die dñico. Itē lautiorib⁹ cibus ꝛ epulis ꝑꝑs i sabbato utebat^r. Teplū oronis grā plus qđ aliis dieb⁹ freāntabat lex tūc ꝑꝑo exponebat. Cāt⁹ ꝛ psalmodia solēnius agebat^r. Dis discursus ꝛ euagatio ꝑꝑo prohibebat^r. Unde tñ mille passus ambulare poterāt: qđ dicebatur iter sabbati. vtz Act. i. Sed hanc diem sabbati nos chřiani nō habem⁹ sꝫ loco illi⁹ habem⁹ diem dñicā: in q̄ hec supiora magis facere debem⁹ qđ iudei i sabbatis. Sed hec dies modo deputata est btē virgini ꝑꝑter spēales rōnes. Primo ꝑꝑter fidei ecclesie in ea quietationē. Ut sicut caro chřī tota die sabbati quieuit i sepulchro: sic tota fidei eccleie q̄ illa die ꝑdita ꝛ mortua erat.

Preceptum Tertium

E in sola virgine intelligit quieuisse: et in ea tanquam in monumento sepulta fuisse. Secundo propter doloris participationem. Scribit enim de coe. di. iij. c. sabbatum: toto illo biduo ab hora sepulture christi usque ad horam resurrectionis eius omnes populos in errore fuisse: et tota die sabbati ieiunasse: quia sabbatum inter tristitiam et letitiam passionis et resurrectionis christi vocatur esse inclusum. Multo magis est credibile tota die illa sabbati virginem gloriosam utputa christi in fem ieiunasse et in merore fuisse. Volentes ergo esse participes gaudij et leticie: dignum est quod illo die nobis sociemus eam in eius tristitia et merore per ieiunium et macerationem carnis. Iohannes dicit de coe. dist. iij. c. Sabbatum esse ieiunandum ratione evidenterissima demonstrat. Nam si diem dominicam ob venerabilem resurrectionem domini nostri Jesu christi non solum celebramus in pascha: verum etiam per singulas hebdomadas ipsius diei imaginem frequenter tamus: sicut sexta feria propter passionem domini ieiunamus: sabbatum spernitur non debemus: quoniam inter tristitiam et letitiam temporis illius videtur inclusum esse. Hec ibi. Ideo dicitur. xij. dist. c. illa. Tertio propter eius ad christum immediatam appropinquationem. Sicut enim dies sabbati precedit die dominicam: sic dignum est quod laus virginis precedat laudem christi. Ideo ecclesia laudes officiorum eius ante officium christi et aliorum sanctorum ordinavit. Quarto: quia tali die legitur beata virgo multo tiens miracula fecisse: et beneficia peccatoribus prestitisse. Quinto: quia apud grecos fuit quaedam imago. Nota hoc exemplum superius in primo precepto de diebus septem in septimo die. Secunda festivitas fuit paschalis et dicebatur pascha quasi transitus: eo quod angelus domini transiit per egyptum et percussit primogenita egypti: et ea die egressus est populus de egypto: et transiit mare rubrum et tunc agnus imolabatur et assus comeditur cum lactucis etc. ut patet Exod. xij. Et de sanguine agni posuerunt super postem utrumque: et sic transeunte domino primogenita egyptiorum interficiebantur: et populus hebreorum a crudeli servitute liberabatur. Et post comestionem agni populus precedente columna ignis et nubis illesus per mare rubrum de egypto ducebatur. Pharaon

autem cum exercitu suo submersus fuit. Ideo in memoriam illorum beneficiorum semper celebrant festum pasche: et in memoriam interfectionis egyptiorum et liberationis iudeorum inualuit consuetudo: ut semper de duobus damnandis ad mortem unus iudeorum in pascha interficeretur et alter servaretur. ut patet Mat. xxvj. Istud pascha fuit figura christianorum quo mediante sanguine agni immaculati omnes electi a servitute demonum sunt redempti: per quem verum faciunt transitum a carne ad spiritum: et de veteri homine ad novum: de umbra ad lucem: de mundo ad celum: de figura ad veritatem: de servitute ad glorie libertatem. Sequitur correlarie primo: quod inter omnia festa christianorum celebranda sunt paschalia sanctiora reputanda. Probatur: quia dicit Isidorus lib. vi. Ethymolo. capitulo. viij. Pascha festivitatum omnium prima est. Ideo dicit rationale divinorum. parte. vij. in prohemio. quod pascha est festum filij. Quia tunc christus a morte resurrexit. Et dicitur sollemnitas sollemnitatum anthonomatice secundum Grego. sicut sancta sanctorum: cantica canticorum: eo quod alia sancta et cantica antecedant. Unde est quod omnes dies dominicos recipiamus. id est omnes dies dominici sunt octavae illius festi. Dicitur etiam festivitas festivitatum: quia tunc omnes comicare tenentur. ut patet de peni. et re. c. Dis utriusque sexus. Hoc idem patet ratione. Quia omnis finis nobilitatis est his que sunt ad finem. Conceptio enim natiuitas et alia festa christi fuerunt ordinata ad hominis receptionem: que completa fuit in die pasche. Et ergo est festivitas nobilitatis et sanctior. Dicit rationale divinorum quod in plerisque regionibus mulieres secunda die festi pasche verberabant maritos suos: die tertio mariti uxores suas: sicut antiqui tunc licebat servis dominos saltem in crimine adulterij accusare impune. Hoc autem fit ad denotandum quod debent se invicem corrigere: ne alter ab altero debitum exigit. Hec rationale. Sed mulieres licentiant ancillas ad varias levitates. Ideo dicebatur libertas decembica. Quia tunc prelati et domini licentiauerunt servos ad ludum pile etc. Ex hoc sequitur correlativum secundum falsum esse et incongruum a prelatibus ecclesie pronunciari fe

Astum alicuius martyris ad instar pasche celebrari. Probat: quia nulla festiuitas est ita celebris sicut pascha: vt pbatu e: quis in aliquibus ille quatuor festiuitates maiores sunt pares: scz q tempore interdicti possint tuc celebrari diuina: vt pty de sent. exco. li. vj. c. Alma mater. Sed tamen festu pasche pcellit: vt pbatu est. Sed posset habere bonum intellectuz: vtputa sicut in die pasche celebrat ab operibus immudis: sic in illo die. Tertiu festum fuit pentecoste: quod fuit solenne multum apud hebreos z fuit. l. dies a pascha: qd comune habem cu iudeis: qz sicut ppls isrl quinagesima die a pascha venerut ad monte synai: z ibi susceperut legem: vt patet Exod. xix. Ita de die resurrectionis christi. l. die dat est spiritus sanctus i linguis igneis sup aplos: z data est lex euangelij. Et quantum lex euangelij pcedit legem veterem: tm festu nostrum pentecostes pcedit iudaicu. Sed nostra lex euangelica est multu excellentior: z nobilio lege iudaica. vt pty in plogo. Quarta festiuitas vocat neomenia: a neos qd e nouu z mene defectus. Et erat solennitas mensium. In omnibus ho nouilunij faciebant festum ppter beneficium diuine gubernationis: eo q in nouilunio coter magis appet comutatio: z bnficiu diuine gubernationis: tuc buccinabat tubis z cornibus. Juxta illud. Buccinate in neomenia tuba in insigni die solennitatis vre. Quod em fecerunt iudei in honore dei: hoc fecerut gentiles in honore dyane. Jo pncipuz mesium vocant kalende quasi colēde vt dicit Isidorus. Vel dicunt a calo grece: qd est voco latine: qz tubis z buccinis hec solennitas pnunciabat. Et fuit multuz celebris z insignis. Ideo spealibus hostijs honorabat. Ad illud festu no obligant chriani. Sed pro chdolo: plures sunt chriani non imitantes iudeos: sed gentiles q in nouilunio cum primo viderint lunam flexis genibus adorant eam. Vel deposito caputio vl pileo capite inclinato ea adorant: imo plures ieiunant ipso die nouilunij: siue etiaz sit dies dnica. In q fm ordine ecclie non est ieiunandu ppter resurrectionis leticia: q est species idolatrie ab idolis relicta. De qui-

bus Idiere. vij. Fecerut placentas regine celi. i. lune: offeredo eas lune. Sed qda volentes hoc palliare dicunt q non adorant luna ieiunando sed ocs scos: quoz festa z ieiunia incidut in mense lunatiōis vire. Ecce qlis ista excusatio: qz ieiunant qn no est ieiunandu. s. die dnica qn no est ieiunadu aut ieiuniu statutu: sed no ieiunat qn est ieiunandu z ieiunium ab ecclia institutu. Et non celebrant qn est festu ab ecclia institutu: sed celebrant qn vident nouiluniu. Notu quandam vetulam que semp celebrabat diem nouilunij: qz credidit luna esse scam dniam. In qua existimatiōe fuit plus q xl. annis. De hac materia habetur supra i primo pcepto de septez diebus. Quinta festiuitas vocat festu tubaz. De q Leuiti. xxiii. Locutus est dñs ad moysen dicens. Loquere filiis israel. Mensis septimo. Prima die mensis erit vobis sabbatum memoria clangentibus tubis: z vocabit sanctu omne opus seruale non facietis in eo. Hec ibi. Istud festum celebrabant in memoria z liberationis ysaac ab immolatione. vt habet Gen. xxij. Ideo illa die dangebāt cum cornib pecoru: quia aries immolatus pro ipso inter fructa cornib adherbat: tuc offerebant. vt dñs Ruc. xxix. vitulos duos: arietem vnum: z agnos agniculos septez. Sexta fuit festiuitas z vocabat afflictiois z ppitiatiois: qd fiebat decimo die mesis septimi: qd habuit tria noia. s. expiationis afflictiois z ppitiationis. Nam eodez die intrauit summ pōtifex cu sanguine vitule rufe: z expiauit sancta sanctor. Ideo dicebat dies expiatiois. Et eadem die ieiunauit ppls a septio anno z citra p reatu vituli in deserto. Ideo vocabat dies afflictionis. Eade dies vocat etiā ppitiatiois dies qz tali die audierut placatu fuisse deum super trasgressioe vituli in deserto. Decimo die mesis septimi dies expiationis erit celeberrimus z vocabat sanctus: affligetisq aias vestras in eo: z offeretis holocaustu domino: omne opus no facietis in tepore diei hui: qz dies ppitiatiois e: vt ppitief vobis dñs deus vester. De hac festiuitate dñs Leui. xxiii. c. Dis aia q afflicta non fuerit die illa pibit de ppls suis. Tunc offere-

Preceptum Tertium

E bāt (vt dī Aume. xxix.) vitulos duos arie
tē vnū: agnos agniculos septē. Septima
festiuitas fuit. xv. die mensis septimi: et vo
cabat festū scenophegie: q̄ tabernaculorū
fixio dicebat in memoriā expeditionis: q̄
recedentes de egypto in tabernaculis mo
rabant. vt dicit Alido. Et dī scenophegia
a scenon grece q̄ dī latine tabernaculū.
Hec solēnitas in septēbū sp̄ celebrabatur:
q̄n collectis fructib⁹ de omnibus decimas
dño obtulerūt. Tūc gaudio et leticie spēa
liter vacauerūt: frōdib⁹ et ramis domos su
as ornauerūt. Arboris pulcherrime p̄ma
cedrina in manib⁹ portabant. De illa festi
uitate legit̄ Leui. xxiij. Quītadecima die
mēsis hui⁹ septimi erūt ferie tabernaculo
rū: et septē dieb⁹ offerēbant holocausta. Il
lud festū celebrabāt in memoriā illi⁹ benefi
cij: quo de⁹ eis puidit q̄draginta annis in
deserto: non solum quo ad cibū: sed etiā q̄
tum ad vmbaculū cōtra estum. Dicunt he
brei q̄ tūc offerēbant septē vitulos fm̄ nu
merū gentiū distinctarum septuaginta lin
guis. Prima die. xiiij. vitulos: secūda die
xiiij. et c. numerum semp̄ minorādo: per q̄
significabāt q̄ omnes essent subijcēdi regi
messie: quē adhuc futurū expectāt. Sz ad
huc habuerūt duo festa accidentalīa: q̄ nō
fuerunt legalīa: et que non receperunt cuz
lege: sed ex quodā accidenti superuenerūt
scz festum phurim id est hester: quod cele
brabant: q̄ tūc fuerūt liberati a morte quā
Alman pcurauerat p̄ regē Assuerū. vt ptz
hester. xiiij. et festum dedicationis templi.
de quo. iij. Regum. viij. Ad omīa ista festa
excepto pascha et pēthecoste non sunt chri
stiani obligati: nec etiā festo dedicationis
templi.

Sabbata sanctifices.

Memento vt die sabbati sanctifices.
Dicit archidiaconus sup̄ capitulū.
Pronunciandū de conse. di. iij. q̄ fe
rie dicunt̄ a ferio ferias. i. cesso cessas: q̄a
tunc debem⁹ cessare a vicij⁹ et alijs seruil
bus operibus. Vel dicunt̄ ferie quasi forie
eo q̄ pstant vacationē ab alijs q̄ agi cōsue
uerunt in foro. Vel dicunt̄ ferie quasi festi
ue. Et sunt triplices: q̄a alie sunt tempora
ree: alie repētine et alie solennes. Tempora

nec sunt q̄ dant̄ pro fructibus colligendis
et sunt duoz melium. Vnus gr̄a messium.
Alius gratia vindemiarum. Hec ferie fm̄
diuersas qualitates seu cōsuetudines regi
onum: modo citius: modo tardius inducū
tur. Nam messis in calidis regionibus in
festo sancti Ioannis vel circa incipit. In
mōtantis circa festū Michaelis. Et in his
non debet fieri processus iudicialis nisi de
cōsensu p̄tū. vtz extra de ferijs. c. Loque
stus. vbi dī. Licet dieb⁹ feriat̄ q̄ gr̄a vin
demiarum v̄l messū ob necessitates hoīm
indulgent̄ procedi valeat strepitus iudicia
lis: si de cōsensu partū p̄cesserit vel volun
tate. hec ibi. Dicit Hostien. sup̄ eodem ca.
In omī inquit terra vade sunt ferie siue in
ducie pro messibus: etiā si non crescit in an
nona. Quia hoīes granū cōiter comedūt:
et habēt necesse sibi aliquo tēpore puidere
Sed p̄ vindemij⁹ non dabunt nisi sint vi
nee: vel vbi saltem est cōmunis vsus vini.
Alie ferie dicunt̄ repētine et he sunt vt di
cit quidam doctor de ferijs: quas impator
indicit: vel p̄pter victoriam: q̄ hostes sub
iugauit: vel q̄a vxorē duxit: v̄l q̄ fili⁹ eius
natus est. Et repētine dicunt̄: q̄ repēte si
ue subito inducūtur: q̄ non sunt certe: imo
repētine. Nullus aut̄ p̄terq̄ p̄nceps has
indicere potest: quia si alij fecerint carebūt
nomine et p̄ cōsequēs effectu. vt ptz. l. de
ferijs. l. Anullo iudice p̄sumi debet vt au
toritate sua ferias p̄dat. Nec em̄ impiales
ferias vocari oportet: quas administrator
ediderit: ac p̄ hoc si nomine eximunt̄ et fru
ctu carebūt. Alie sunt ferie solēnes siue fe
stīue. de quibus ad p̄s est intentio: q̄ alie
spectant ad forum cōtentiosum. De illis dī
de p̄se. di. iij. c. p̄nūciādū. et extra de ferijs
c. conquestus. Dicūt q̄dā q̄ ex discreta mul
tiplicatione diez celebrū quos sup̄ioy au
toritas instituit ipsi nesciant quid mandu
cent: et q̄bus induant̄ cuz tota sua familia.
Hoz stulticie taliter respondebo. Nā scri
bit̄ Leuiti. xxv. Quī ingressi fueritis terrā
quā ego dabo vobis: sabbatīate sabbatūz
dñi. Sex annis seres agrū tuū: et sex ānis
putabis vineā tuā: colligesq̄ fructus eius.
Septimo autem anno sabbatum erit terre
agrum nō seres et vineā nō putabis. Tunc